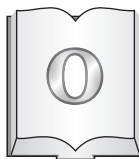

Віктор АНДРУЩЕНКО

СТРАТЕГІЧНІ ІНІЦІАТИВИ

© Андрущенко В. П., 2011

знайомившись з пропозиціями до проекту Закону «Про вищу освіту» та Стратегії розвитку освіти на десятирічний період, я вважаю їх змістовними, актуальними і продуктивними. Хочу зупинитися на трьох лініях, які потребують обговорення.

Перша з них полягає в тім, щоб ми – працівники й керівники вищої школи – допомогли **ліквідувати той відчутний розрив**, що утворився в останні десятиліття між якістю підготовки випускників загальноосвітніх шкіл і вимогами, які ставлять університети перед абітурієнтами.

Не є секретом, що сучасна загальноосвітня школа знизила якість підготовки школярів, особливо з таких предметів, як математика, фізика, хімія і біологія. Різко впав інтерес випускників до цих предметів. Конкурс на спеціальності, де профільними є згадані дисципліни, мінімальний або ж узагалі відсутній. Аби виконати державний план, університети змушені зараховувати навіть слабих абітурієнтів, а з часом – відраховувати тих, хто просто не здатен засвоїти університетський курс.

Нещодавно в Україні відбувся III з'їзд працівників освіти. Як і кожен учасник, я уважно слухав настановчий виступ прем'єр-міністра М. Я. Азарова, доповідь міністра Д. В. Табачника, виступи учасників з'їзду та його гостей. І, звичайно ж, готувався до власного виступу. На жаль, за браком часу слова я не отримав. Між тим, вважаю, що мої пропозиції можуть зацікавити широку освітянську громадськість. З надією на продовження дискусії пропоную їх у короткому викладі.

Причин ситуації, що склалася, багато. Зверну вашу увагу лише на одну з них: університети відірвалися від школи; професура практично не буває у школах, не веде уроків, не працює над шкільними програмами, не зустрічається з викладачами і школярами, вкрай рідко обговорює з ними нові навчальні посібники і підручники.

З іншого боку, вчитель і учень практично не бувають в університетах. Хіба що в День відкритих дверей. Малоєфективними стали внутрішні предметні олімпіади. Не сприяють справі й тестові завдання незалежного оцінювання. Відсторонення університетів від процесу відбору абітурієнтів, визначення якості їхньої підготовленості до навчання, по суті, поставило останню крапку у полі відчуження в системі школа-університет, що його з дивовижною наполегливістю культивують деякі зацікавлені зарубіжні фонди. Прикриваючись гаслом «боротьби з корупцією», вони фактично руйнують достатньо ефективну в минулому систему профорієнтації.

Ситуація потребує нагальних змін. І перший крок назустріч школі мають зробити університети. Піти в школи і одночасно запросити вчителів до вищу, обговорити проблеми, зустрітись з школярами, а ще краще – прочитати в школах оглядові лекції, які, з одного боку, ознайомлять з сучасними університетськими вимогами, виконають профорієнтаційну функцію, а з іншого – збудять інтерес до наук, конче потрібних сучасному суспільству. Суттєвих змін потребує система незалежного оцінювання, яку мають здійснювати університети. Створені центри незалежного оцінювання є надто дорогим задоволенням. Окрім недовіри до вчителя і університетського професора нині вони нічим похвалитися не можуть.

Друга проблема розгортається в царині **науково-дослідницької роботи університетів**. Усі розуміють, що без серйозної науки університет втрачає свою історично сформовану суспільну нішу і функцію. Між тим, ситуація складається так, що нинішнім університетам навряд чи під силу утримувати лабораторії та обладнання мільйонної

вартості, закуповувати препарати і реактиви, тим більше – утримувати армію науковців, вивільнених від навчально-виховного процесу. На фінансову підтримку з боку держави очікувати не варто.

Схоже, ніби ми опинились у глухому куті, вихід з якого – поза межами наших можливостей. Думаю, однак, що вихід є і цілком реальний: треба скористатися послугами зарубіжних партнерів і бізнесу, а саме: створювати наукові лабораторії і центри, дослідницькі колективи **в межах міжнародної академічної співпраці, а також у співпраці з бізнесом**. У них є кошти, у нас – розум і наснага до праці, висока креативність, про яку західні фахівці можуть тільки мріяти. Для ілюстрації наведу два приклади з діяльності нашого університету. Наш партнер – університет Едмонтона (штат Альберта, Канада) – запропонував нам використати частину їхнього бюджету, делеговану на науку. До речі, його обсяг становить 600 млн доларів. Однак ми не змогли запропонувати теми, яка б зацікавила наших партнерів, і кошти залишилися невикористаними.

Ще приклад – інший. Разом з німецькими колегами, російським бізнесом і партнерами з НАПНУ (академік Валерій Биков) і НАНУ (академік Володимир Сторіжко) ми створили **лабораторію сучасних навчальних приладів**. Німці сказали нам: «У нас – техніка, у вас – методика, давайте працювати разом». Росіяни запропонували кошти. Нині лабораторія діє, і ми маємо можливість забезпечити новітніми навчальними приладами половину, а може, й усі загальноосвітні заклади України.

Подібні центри, лабораторії, тимчасові науково-дослідницькі колективи створені й активно діють в університетах імені В. Н. Каразіна (м. Харків), імені Тараса Шевченка і НТУУ КПІ (м. Київ), Львівській політехніці, інших провідних вишах держави. Не знімаючи нашої **загальної вимоги щодо збільшення державного фінансування університетської науки**, впевнений, що подібну практику треба розвивати, знаходити зацікавлених партнерів серед

наукових установ і бізнесових структур як в Україні, так і за її межами.

Третє, і останнє. Нам треба якнайшвидше **«вибиратись із коротких штанців»** щодо визначення статусу і якості національної системи освіти. За двадцять років незалежного розвитку вона створена й успішно функціонує, утвердилась як розмірна з освітніми системами провідних країн світу. Про це треба говорити скрізь і всюди, а не лише критикувати, відшукуючи окремі реальні або ж міфічні помилки. Наведу конкретний приклад. Нещодавно за сприяння газузового міністерства ми провели Перший європейський форум ректорів педагогічних університетів. Створили Консорціум ректорів. Заснували науково-педагогічний часопис. Прийняли звернення до парламентаріїв Європи на підтримку вчителя. За оцінками представників Німеччини, Швеції, Великої Британії, інших країн світу, **наша педагогічна освіта є цілком легітимною й затребуваною у великих і малих країнах Європи.** На мою думку, подібне можуть сказати ректори технічних, технологічних і класичних університетів. То чи ж повинні ми «посипати голову попелом», принижуючись, випрошувати гранти, нерідко переймаючи те, від чого на тому ж таки Заході вже відмовилися?

Сучасні реформи, які проводить наше галузеве міністерство, цілком закономірні та своєчасні. Реорганізація ВАКу, нова редакція Закону «Про вищу освіту», порядок використання позабюджетних коштів, спрощення системи ліцензування та акредитування, нові підходи до надання державного замовлення і багато іншого **зустрічають шалений опір з боку опозиції і деяких зарубіжних фондів, які хочуть каналізувати кошти для навчання в зарубіжні ВНЗ.** Сюди залучають підбурених і підкуплених студентів, більшість з яких навіть не розуміють, про що йдеться. Ректорський корпус має допомогти міністерству завершити справу. Ми ж інколи, висловлюючи своє особисте і не завжди виважене бачення того чи іншого питання, фактично провокуємо студентів на протести. А студенти повинні навчатися. Причому навчатися добре, бо майбутнє держави, за моїм глибоким переконанням, наближається не стільки «крикливими політиками», скільки (і насамперед) фахівцями, професіоналами з великої літери. Підготовка таких фахівців є святою справою, обов'язком університетів. Тож саме на цьому варто зосередити нашу практичну діяльність.